

DEL 1

Mitt kemikaliesmarta hem – en kurs genom 6 rum

Er guide: Hillevi Persson,
Sveriges Konsumenter

15 februari 2024

SK SVERIGES
KONSUMENTER

Projektet LIFE ChemBee (No. LIFE21/GIE/DE/101074245) delfinansieras av EU:s miljöprogram LIFE.

Välkomna!

DEL 1

Introduktion & städskåpet

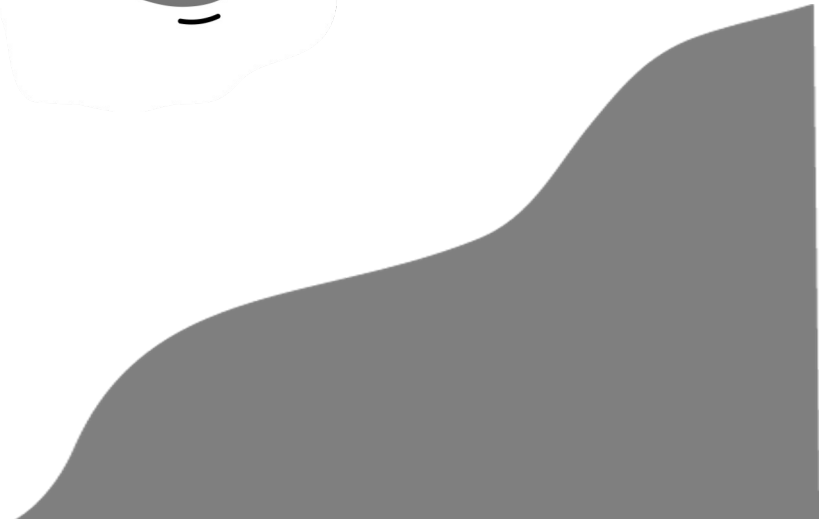
Syfte och mål

Syfte för kursen:

Lära oss olika sätt att minska vår exponering för skadliga kemikalier i hemmet.

Mål:

Att du ska kunna göra ditt städskåp mer kemikaliesmart utifrån konkreta tips.

Dagens upplägg:

1. Introduktion och presentation
2. Problematiska kemikalier i hemmet
3. PAUS
4. Städskåpet
5. Avslut och inför nästa träff

Under kursen:

Skriv gärna
ditt namn i
din profil

Ha gärna
kameran
på och..

mikrofon på
ljudlöst.

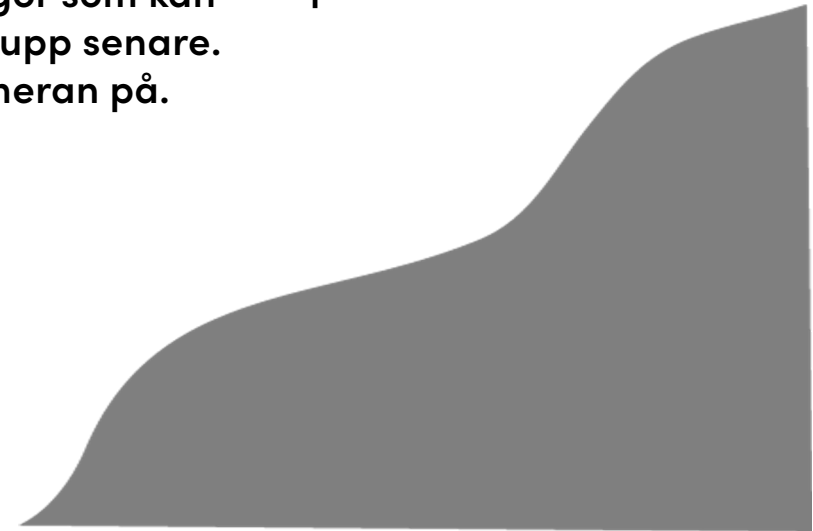
Ställ frågor
genom att
räcka upp
handen eller
skriv i chatten.

Vi parkerar
frågor som kan
tas upp senare.
kameran på.

Vi kommer ta
en paus!

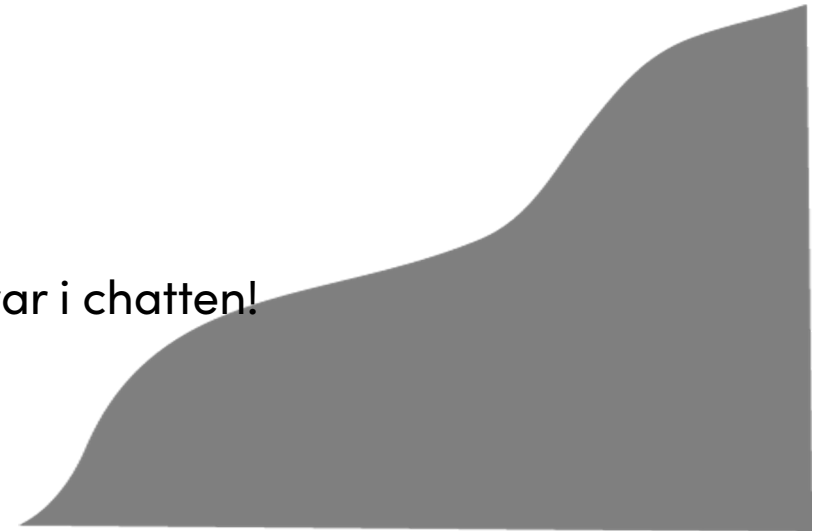

Presentationsrunda

1. Välj ett objekt som får symbolisera dig...!
2. Namn och ort
3. Vad hoppas du lära dig under kursen?

Prata två och två.

En förväntan var i chatten!

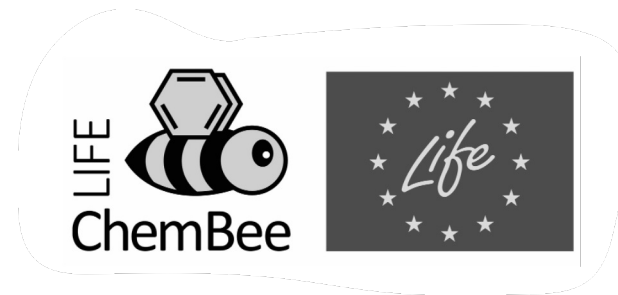
Mitt kemikaliesmarta hem - en del av ett större EU-projekt

SYFTE

Minska exponeringen för skadliga ämnen i hemmet.

MÅL

Öka kunskapen om skadliga ämnen i hemmet och hur en kan leva och konsumera kemikaliesmart.

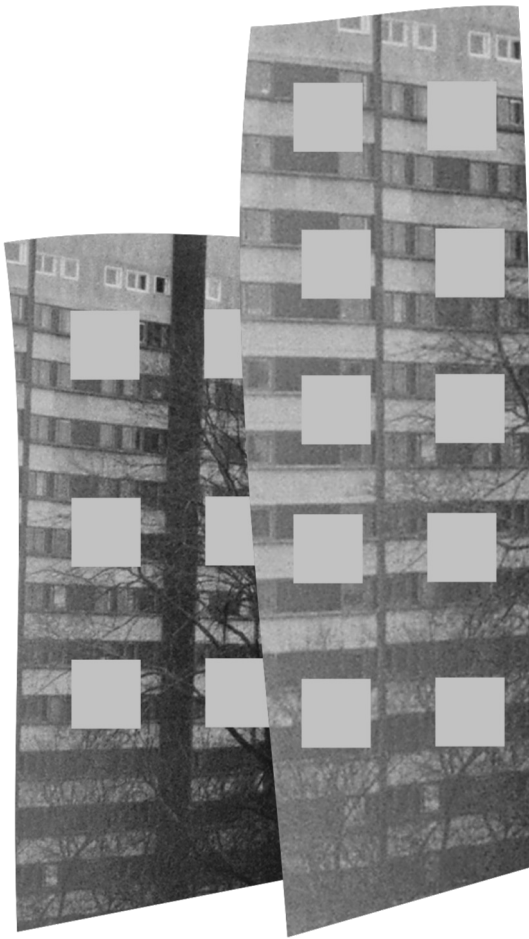

Sveriges Konsumenter

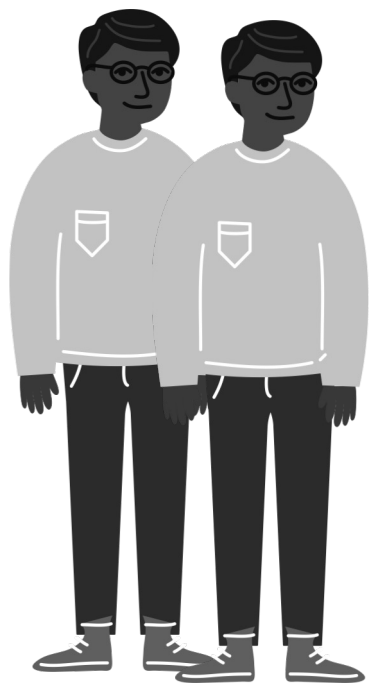
- Bildades 1992
- Ideell organisation, politiskt obundna
- 21 medlemsorganisationer
- Vision: "Ett hållbart samhälle där konsumentens rätt och röst är stark"
- Projekt och kampanjer
- Politisk påverkan nationellt och i EU
- Råd & Rön

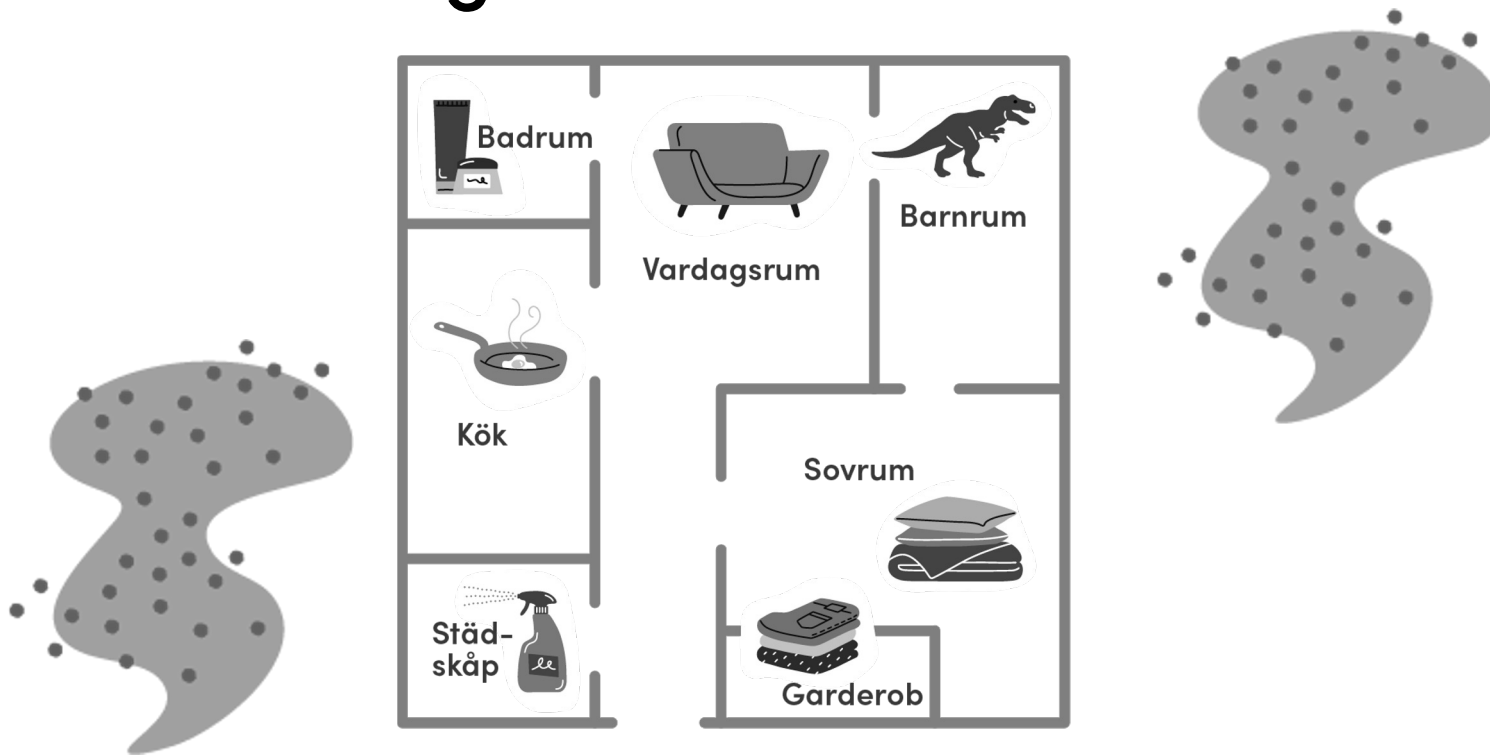
Oavsett hur du bor..

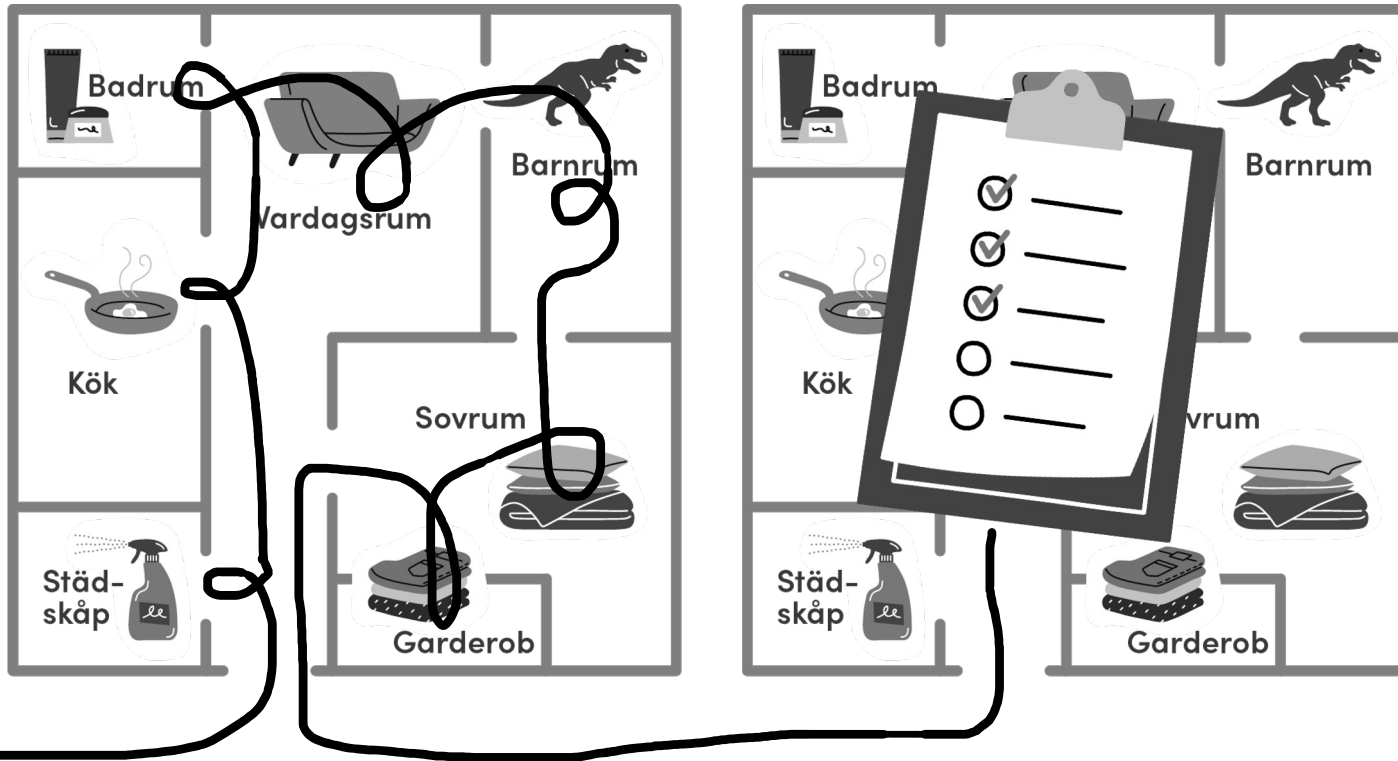
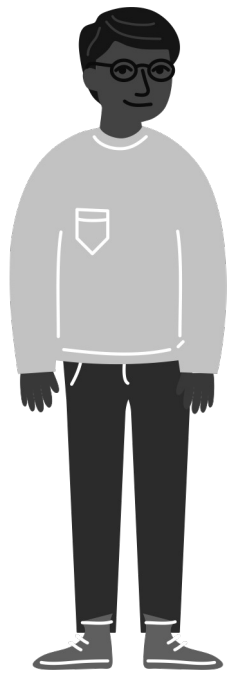
...eller med vem..

... så exponeras du för
skadliga kemikalier i ditt hem.

Lär dig mer och lär ut till andra!

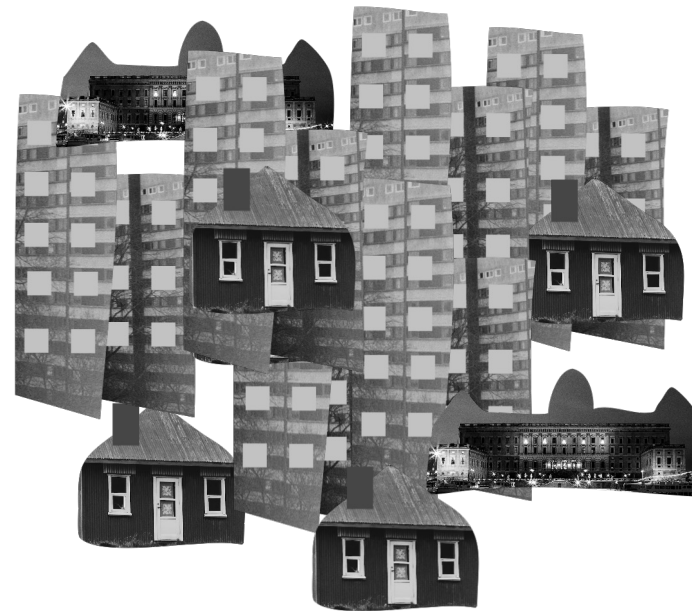
Ambassadörs- konceptet

Denna
kurs

Kemikaliesmarta
ambassadörer

Kemikaliesmarta
hem

Vad kommer jag få med mig?

> Kunskap om skadliga kemikalier

- Hälsopåverkan
- Miljöpåverkan
- Lagstiftning
- Fakta om ämnen: tex.
mjukgörare, doftämnen, PFAS,
bisfenoler.

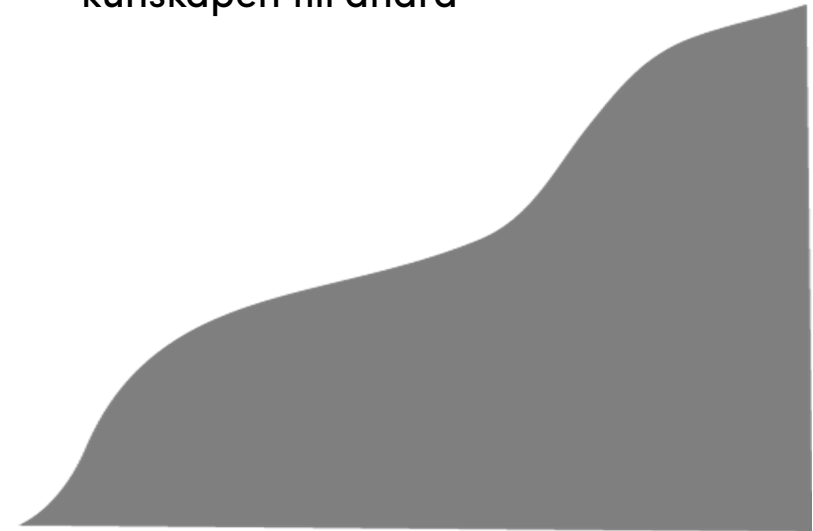
> Praktiska tips

- Praktiska råd för ett
kemikaliesmart hem

> Kommunikationsstrategier

- ...för att sprida vidare
kunskapen till andra

Intro: Problematiske kemikalier i hemmet

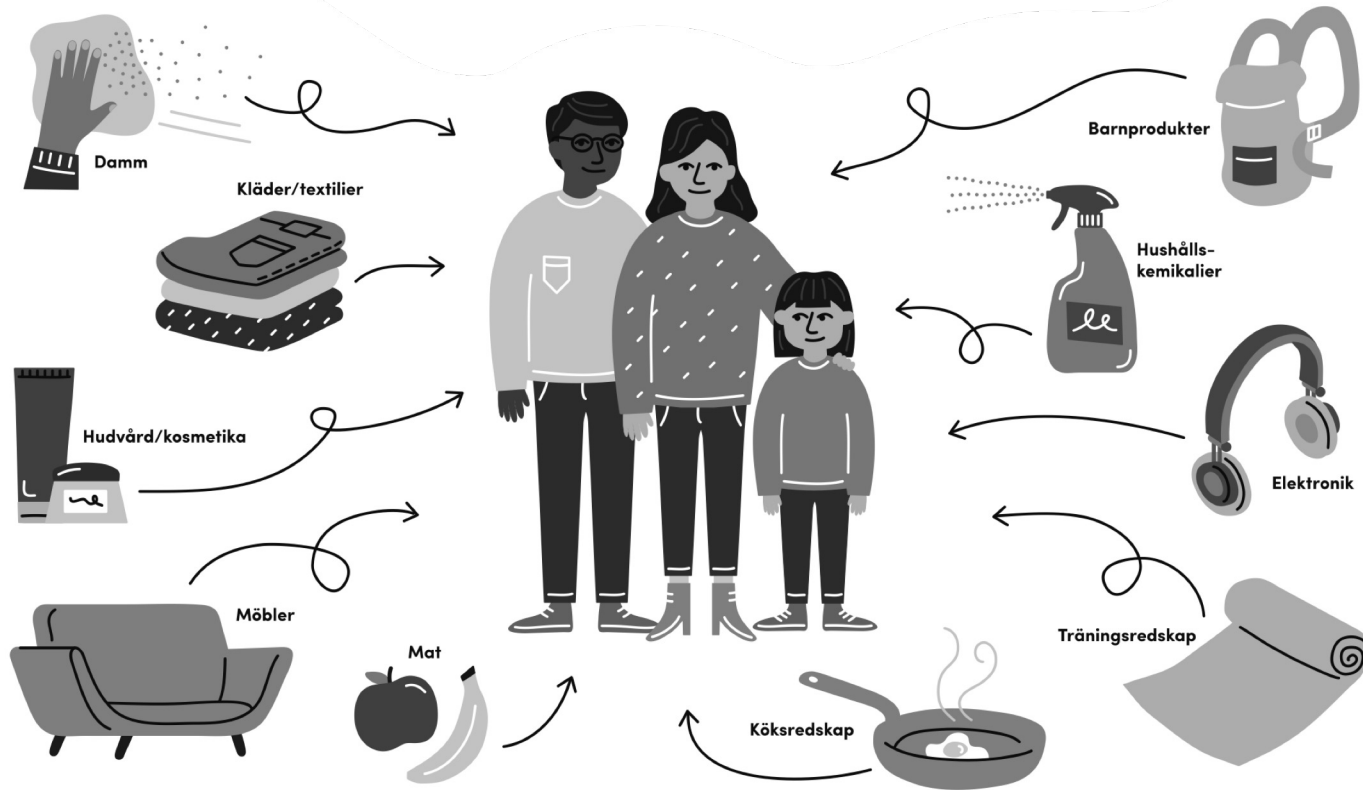
Vilka tror du är dina värstingar?

Fundera i tystnad en och en.

Chatterfall!

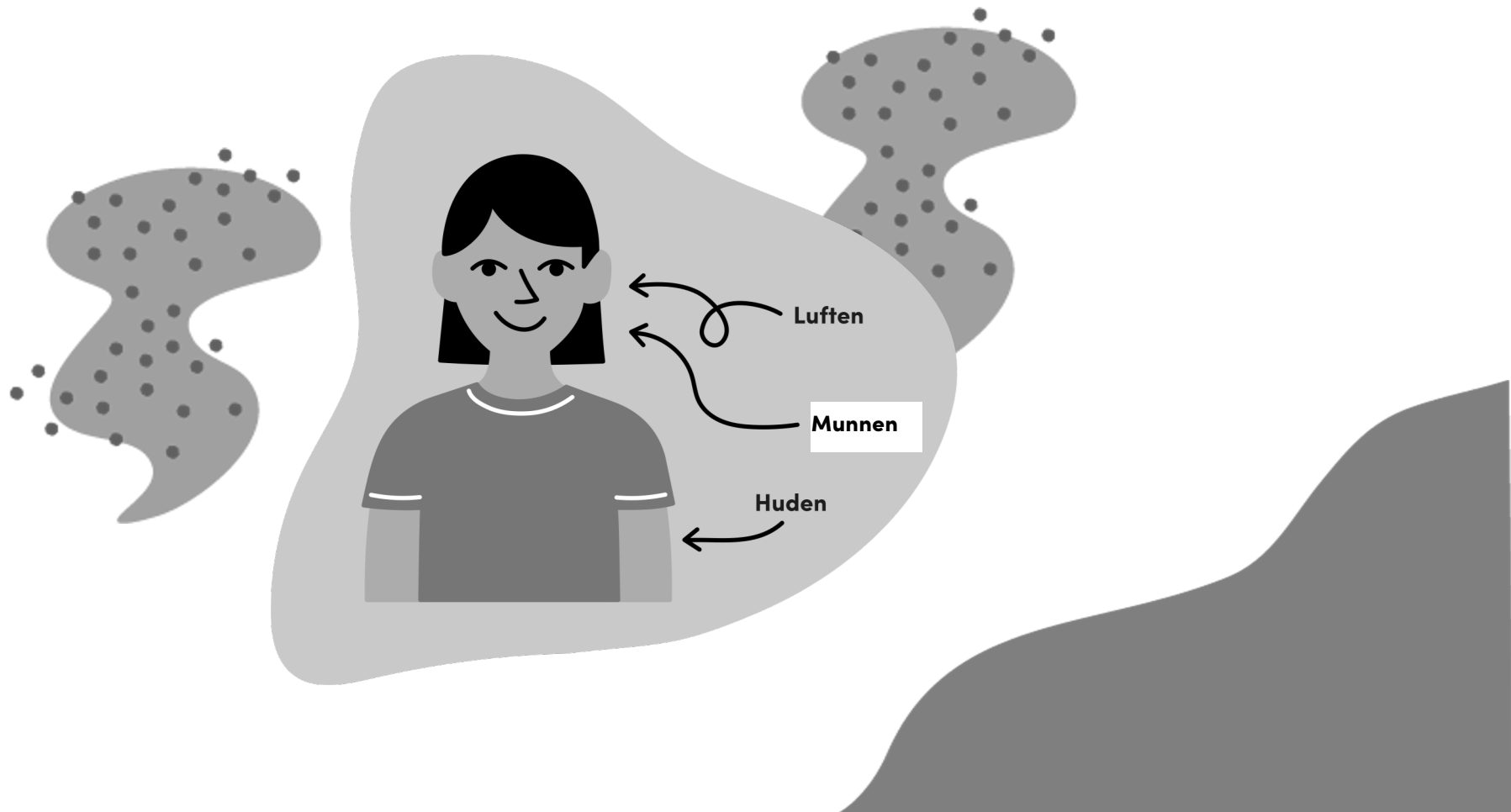
Kemikalier i vardagen

Cocktailwirkungen

Hur kommer kemikalier in i kroppen?

Kemikaliers farliga egenskaper

CMR – ämnen

Cancerframkallande – kan orsaka cancer

Mutagena – kan skada arvsmassan

Reproduktionstoxisk – kan störa fortplantningsförmågan

Hormonstörande ämnen

- kan rubba hormonsystem och leda till sjukdom

Allergiframkallande ämnen

- kan orsaka allergi

PBT – ämnen och vPvB* – ämnen

Persistenta – långlivade ämnen

Bioackumulerande – ämnen som ansamlas i organismer

Toxiska – giftiga ämnen

*v står för väldigt

Ozonnedbrytande ämnen

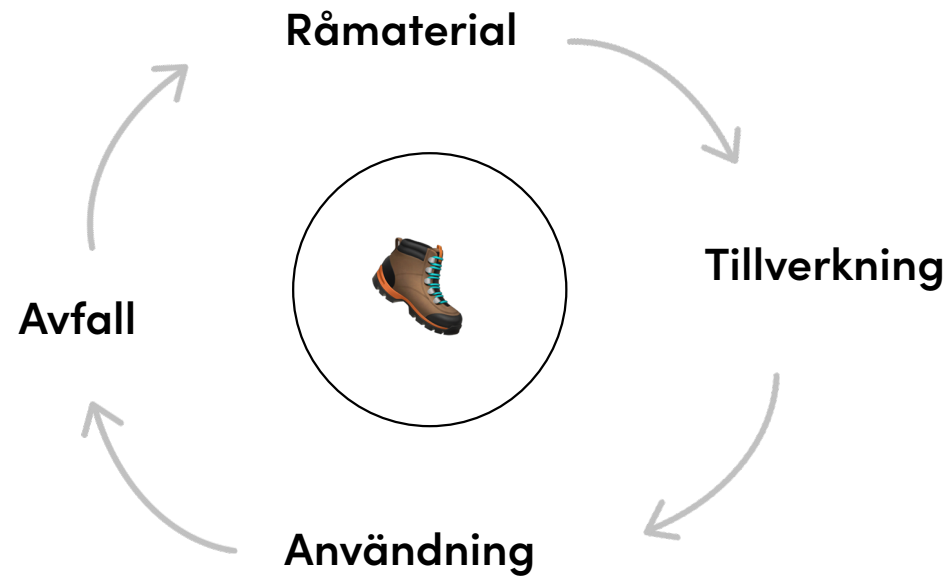
- långlivade kemikalier som förstör atmosfärens ozonsikt

Hälsopåverkan

- Mycket av vår tid spenderas inomhus
- Sårbara grupper:
Gravida kvinnor och växande foster, barn, ungdomar
- Särskilt utsatta grupper:
Spädbarn & småbarn

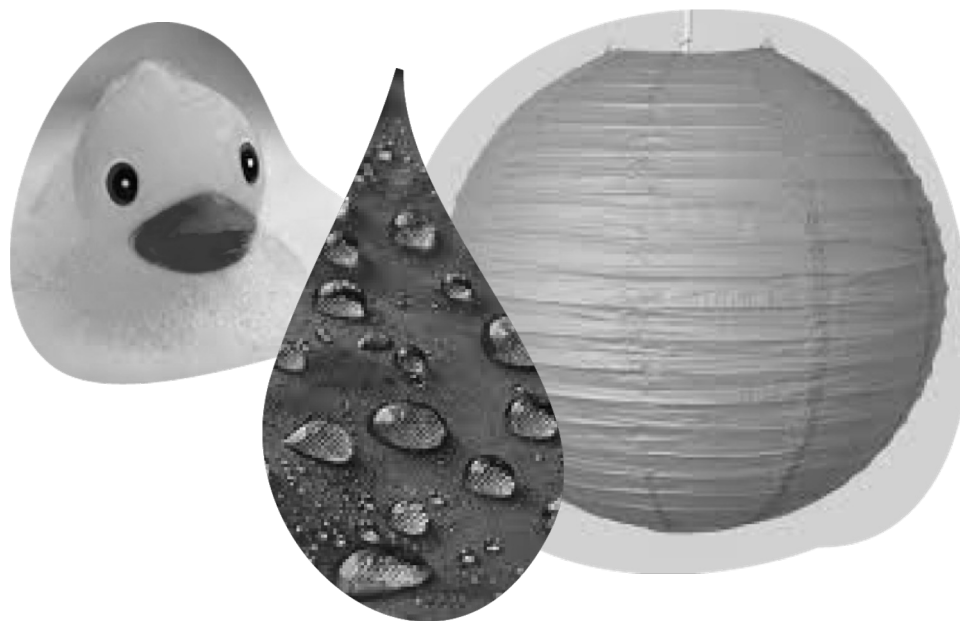

Kemikaliers påverkan på miljön

Farliga kemikalier fyller ofta en funktion

- Smuts- och vattenavvisande
- Flamskyddsmedel
- Mjukgörare
- Lösningsmedel
- Parfymämnen

- Men behövs verkligen funktionen?
- Eller finns det alternativ utan skadliga kemikalier?

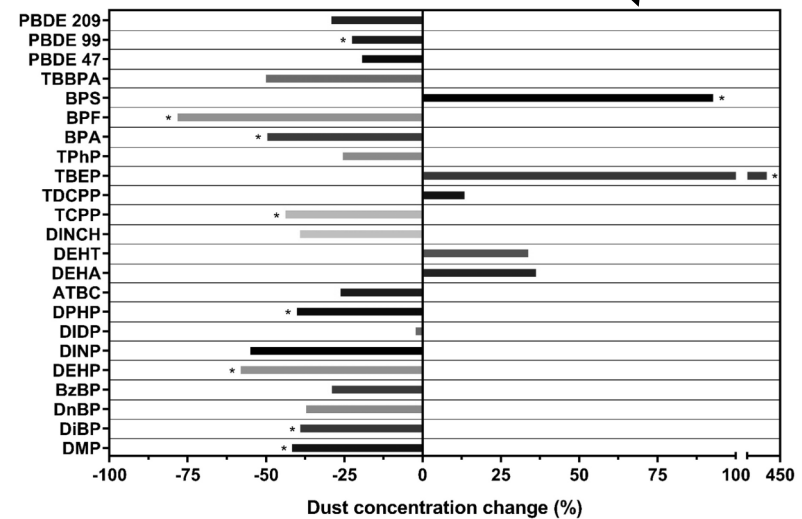
Kemikalier inomhus

Dammanalys i 20 svenska förskolor visade:

- När gamla leksaker och madrasser ersattes med nya minskade skadliga kemikalier i dammet drastiskt.
- Vissa alternativa mjukgörare ökade dock.

Förändrat innehåll i dammet efter nyinköp
De här kemikalier minskade och dessa ökade

Källa: Stockholms stad och IVL Svenska Miljöinstitutet, 2019

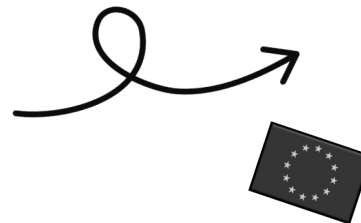
Alla kemikalier är inte farliga

...men av de som är det är
alla ännu inte reglerade.

"Alla" kemikalier

Kemikalier med miljö-
och/eller hälsofarliga
egenskaper

Reglerade kemikalier

EU-gemensam kemikalielagstiftning

(som rör konsumentprodukter)

CLP-förordningen innehåller regler om klassificering, märkning och förpackning av kemiska produkter.

REACH-förordningen Förordningen omfattar både varor och kemiska produkter, och innehåller även regler om att informera kunder om innehåll av farliga ämnen som finns listade på den så kallade kandidatlistan.

Förordning = gäller direkt i alla medlemsländer utan att behöva införlivas i den nationella lagstiftningen.

Direktiv = gäller inte automatiskt i medlemsländerna utan måste skrivas in i de svenska lagarna, förordningarna eller föreskrifterna.

Den svenska lagstiftningen om kemikalier finns i Miljöbalken och kompletteras med förordningar som förtydligar lagen inom olika områden.

Kosmetikaförordningen reglerar bl a: produkternas säkerhet, tillverkning, innehåll, märkning & rapportering av oönskade effekter

Leksaksdirektivet Här finns bland annat regler för hur mycket av vissa ämnen som maximalt får läcka ur leksaker, samt förbud mot innehåll av vissa ämnen.

RoHS-direktivet gäller för elektronik, med gränsvärden för innehåll av vissa kemiska ämnen i elektronik.

Tvätt- och rengöringsmedelsförordningen reglerar bland annat en hög skyddsnivå för miljön och människors hälsa.

POPs-förordningen om långlivade organiska föroreningar – miljögifter som är skadliga i låga koncentrationer, som är svåra att bryta ner och som sprids långt från utsläppsplatsen.

Olika myndigheterna har tillsyn för olika kemikalier:

Kemikalieinspektionen inspekterar företag som sätter ut kemiska produkter, bekämpningsmedel och varor på marknaden.

Läkemedelsverket - Läkemedelsverket har också tillsyn över kosmetika, tatueringsfärger, permanent makeup och medicintekniska produkter.

Livsmedelsverket - tillsynsansvar för material som är avsett att komma i kontakt med livsmedel.

Varor vs kemiska produkter

I kemikalielagstiftningen gör man skillnad på varor och kemiska produkter.

Exempel på varor är leksaker, kläder, batterier, möbler och hemelektronik. Även förpackningar är varor.

Exempel på kemiska produkter är lim, målarfärg, rengöringsmedel och kemiska bekämpningsmedel.

OBS! Reglerna gäller för produkter som säljs inom EU.

OBS! Regelefterlevnad dålig för produkter som säljs från företag utanför EU via online-marknadsplatser.

Miljömärkningar (tredjepartscertifierade)

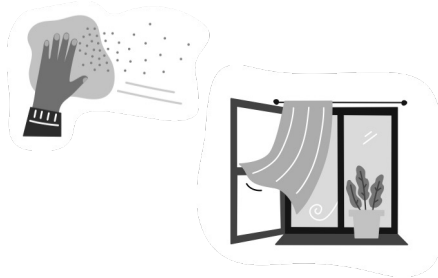
Bra Miljöval

De viktigaste tipsen

– för att minska din exponering av skadliga kemikalier i hemmet

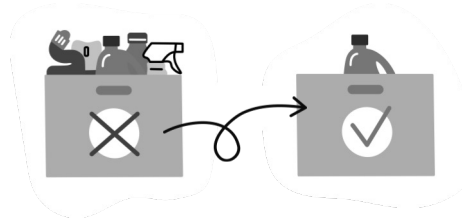
1

Vädra, dammsug & dammtorka

- för att städa bort kemikalier som samlats i dammet

2

Minimera antal produkter & prylar

- för att minska antalet kemikaliekällor (och ta hand om avfallet på ett säkert sätt)

3

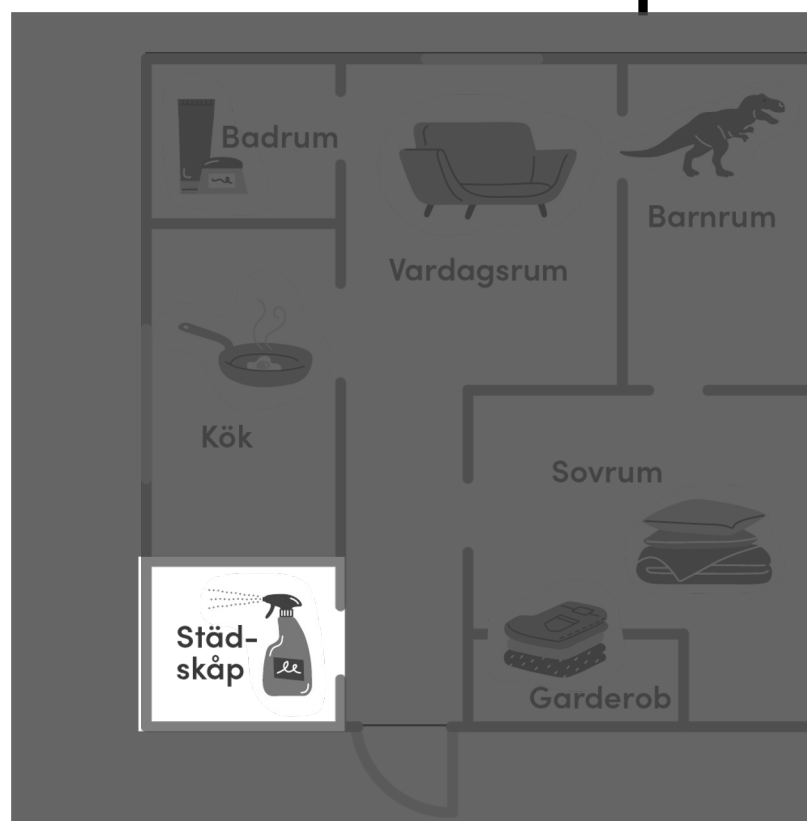

Handla medvetet

Handla produkter som omfattas av EU:s regler och titta efter miljömärkningar som är tredjepartscertifierade

TEORI

Idag: Mitt kemikaliesmarta städskåp

Färgämnen

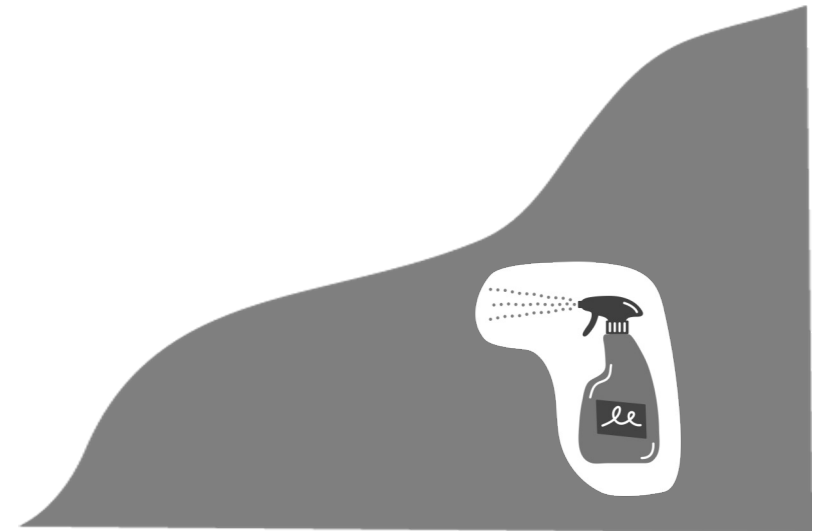

Doftämnen

Sprayflaskor

PAUS

→ Hämta 2 städ- eller tvättprodukter som du använder ofta

Städkåpet

1. Vad tror du om dina två produkter - innehåller de skadliga kemikalier?
2. När är det svårt att undvika skadliga kemikalier i städningen?
3. Vilka är dina bästa tips för städning och tvätt utan skadliga kemikalier?

Prata två och två.

→ Dela i helgrupp!

Kemikaliesmart städskåp

A

Rengör skonsamt - med varmt vatten och mildt rengöringsmedel (tex. såpa, ättika, bikarbonat) som inte innehåller desinficeringsmedel - för att undvika hudirritation och inte bidra till antibiotikaresistens.

B

Välj oparfymerade och ofärgade produkter - så undviker du skadliga kemikalier och allergiframkallande ämnen.

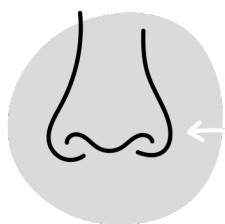

C

Undvik produkter i sprayflaskor - så sprider du inte skadliga kemikalier i luften i onödan.

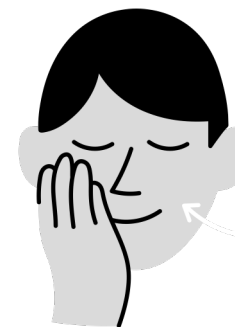
Exponeringsvägar

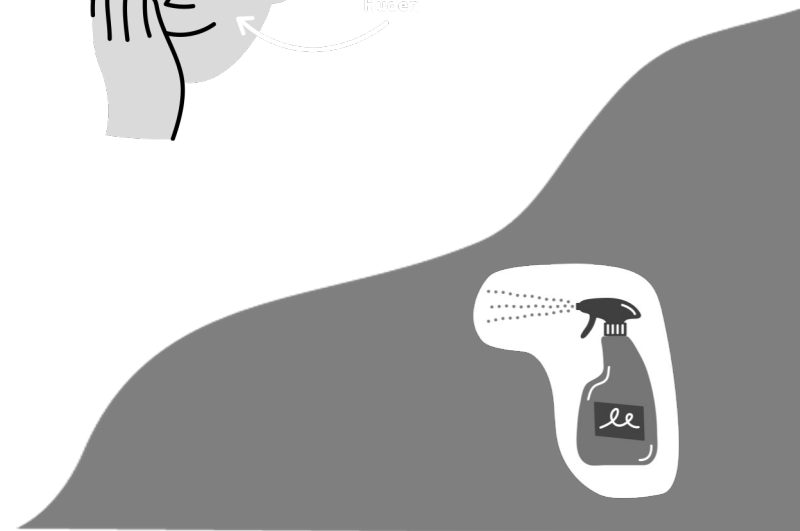
Luften

Munnen

Modert

Kosmetikaförordningen reglerar bl a:
produkternas säkerhet,
tillverkning, innehåll,
märkning & rapportering
av oönskade effekter

CLP-förordningen
innehåller regler om
klassificering, märkning
och förpackning av
kemiska produkter.

Leksaksdirektivet
Här finns bland annat
regler för hur mycket av
vissa ämnen som maximalt
får läcka ur leksaker, samt
förbud mot innehåll av
vissa ämnen.

RoHS-direktivet gäller
för elektronik, med
gränsvärden för
innehåll av vissa
kemiska ämnen i
elektronik.

**Tvätt- och
rengöringsmedels-
förordningen** reglerar
bland annat en hög
skyddsnivå för miljön
och människors hälsa.

POPs-förordningen om
långlivade organiska föro-
reningar – miljögifter som är
skadliga i låga koncentrationer,
som är svåra att bryta ner och
som sprids långt från utsläpps-
platsen.

EU-gemensam kemikalielagstiftning

(som rör konsumentprodukter)

REACH-förordningen
Förordningen omfattar både varor och kemiska produkter, och innehåller även regler om att informera kunder om innehåll av farliga ämnen som finns listade på den så kallade kandidatlistan.

Förordning = gäller direkt i alla medlemsländer utan att behöva införlivas i den nationella lagstiftningen.

Direktiv = gäller inte automatiskt i medlemsländerna utan måste skrivas in i de svenska lagarna, förordningarna eller föreskrifterna.

Den svenska lagstiftningen om kemikalier finns i Miljöbalken och kompletteras med förordningar som förtydligar lagen inom olika områden.

Olika myndigheterna har tillsyn för olika kemikalier:

Kemikalieinspektionen inspekterar företag som sätter ut kemiska produkter, bekämpningsmedel och varor på marknaden.

Läkemedelsverket - Läkemedelsverket har också tillsyn över kosmetika, tatueringsfärger, permanent makeup och medicintekniska produkter.

Livsmedelsverket - tillsynsansvar för material som är avsett att komma i kontakt med livsmedel.

Varor vs kemiska produkter

I kemikalielagstiftningen gör man skillnad på varor och kemiska produkter.

Exempel på varor är leksaker, kläder, batterier, möbler och hemelektronik. Även förpackningar är varor.

Exempel på kemiska produkter är lim, målarfärg, rengöringsmedel och kemiska bekämpningsmedel.

OBS! Reglerna gäller för produkter som säljs inom EU.

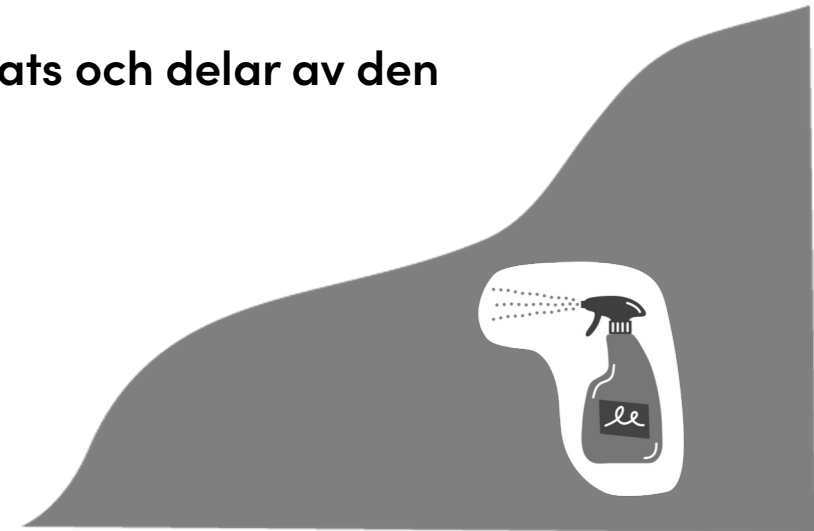
OBS! Regelefterlevnad dålig för produkter som säljs från företag utanför EU via online-marknadsplatser.

Vad säger lagstiftningen?

Företag...

- har ansvaret för att produkter inte bryter mot lagen
- måste förpacka produkter så att hälsa och miljö inte kommer till skada
- måste ha barnskyddande förslutning på förpackningar som innehåller ämnen som kan orsaka allvarligare hälsofaror
- måste ange hela innehållsförteckningen på webbplats och delar av den på själva förpackningen

Kemikalieinspektionen är tillsynsmyndighet i Sverige

Farosymboler – vad betyder de?

Skadlig.

Kan ge klåda och irritation på huden eller i ögonen, kan ge hudallergi eller göra dig dåsig eller yr.

Explosiv.

Hantera försiktigt och håll borta från värme, gnistor och öppen eld.

Frätande.

Farlig att få på huden, i ögonen eller i munnen.

Gas under tryck.

Får inte värmas upp eftersom de kan explodera av värmen.

Allvarlig hälsofara.

Kan vara cancerframkallande och kan påverka förmågan att få barn. Kan orsaka allergi.

Akut giftig.

Kan vara livsfarlig att svälja, få på huden eller andas in.

Miljöfarlig.

Farlig för miljön.

Oxiderande.

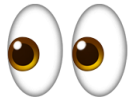
Kan orsaka eller förstärka en brand.

Brandfarlig.

Håll borta från värme, gnistor och öppen eld.

Faror i städkåpet (och hur du undviker dem)

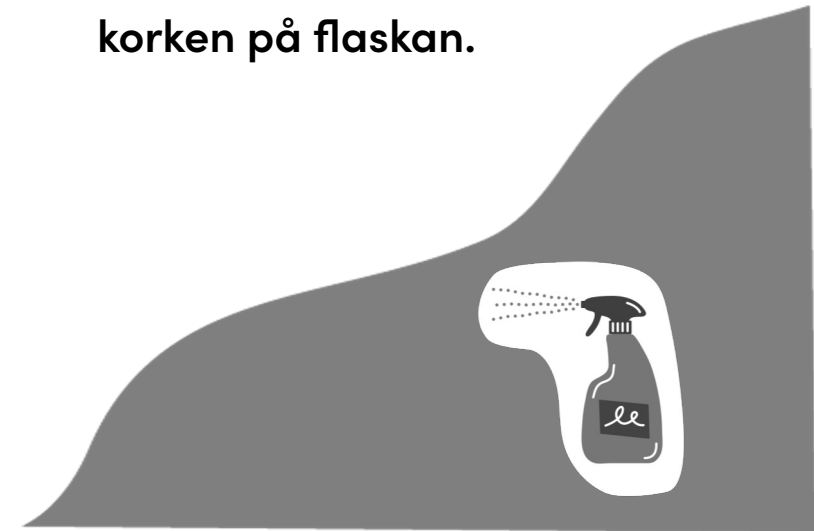
- Läs informationen på förpackningen och titta efter farosymboler

- Förvara kemiska produkter oåtkomligt för barn och i sin originalförpackning, så att barn inte tror att det är något annat.

- Skruva alltid åt korken på flaskan.

Parfym kan orsaka allergi

- En tredjedel av Sveriges befolkning har allergi eller överkänslighet
- Kontaktallergi mot doftämnen kan utvecklas genom hudkontakt
- Parfumer, allergener och andra irriterande ämnen kan leda till kontakteksem
- Starka dofter kan leda till astma
- Doftöverkänslighet drabbar många; kronisk hosta vanligt symptom
- Både syntetiska och naturliga doftämnen kan utlösa allergier

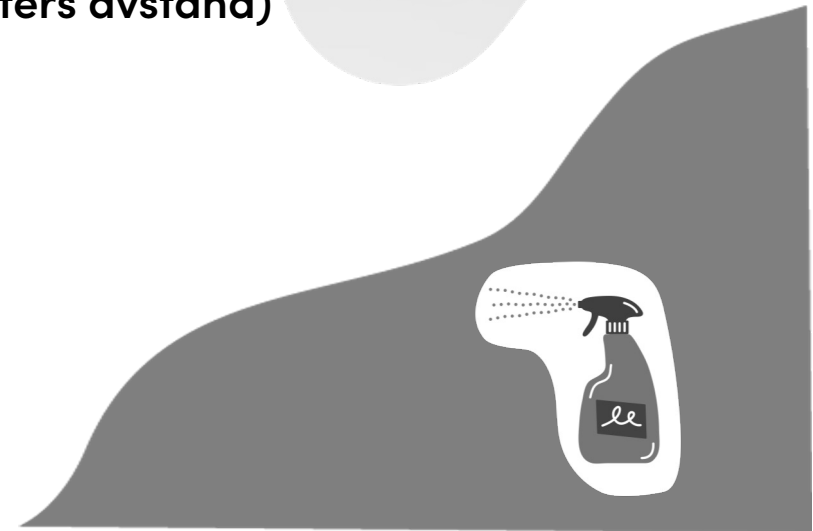
Färgämnen – onödiga?

- Hundratals olika färgämnen
- Ofta problematiska för miljön
- Kan orsaka hälsoproblem
- Påverkar inte produktens rengöringsförmåga

Sprayflaskor

- **Sprayer sprider medlet i luften**
- **Undvik specifikt**
 - **Aerosolspray** – små droppar hänger kvar längre i luften
 - **Frätande produkter** – kan skada lungorna
- **Om spray används, spraya tätt på en trasa (en centimeters avstånd)**

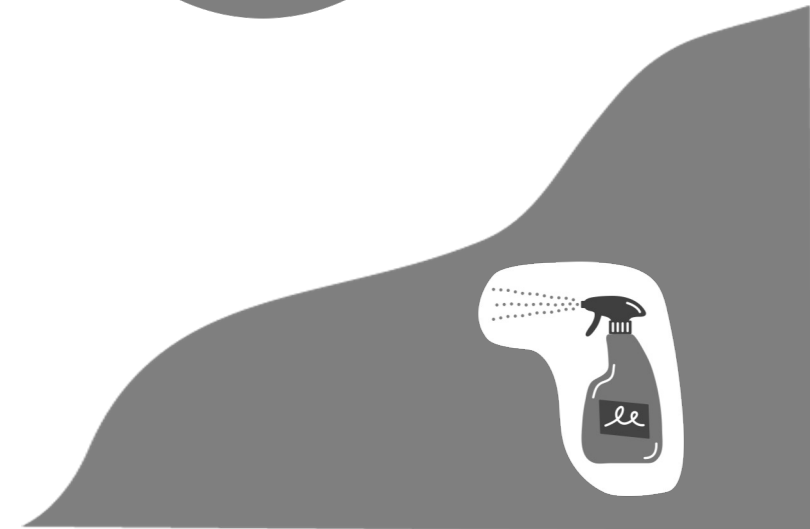
Tester visar: problematiske kemikalier städar inte bättre

166 städprodukter (varav 95 miljömärkta) testades.

RESULTAT:

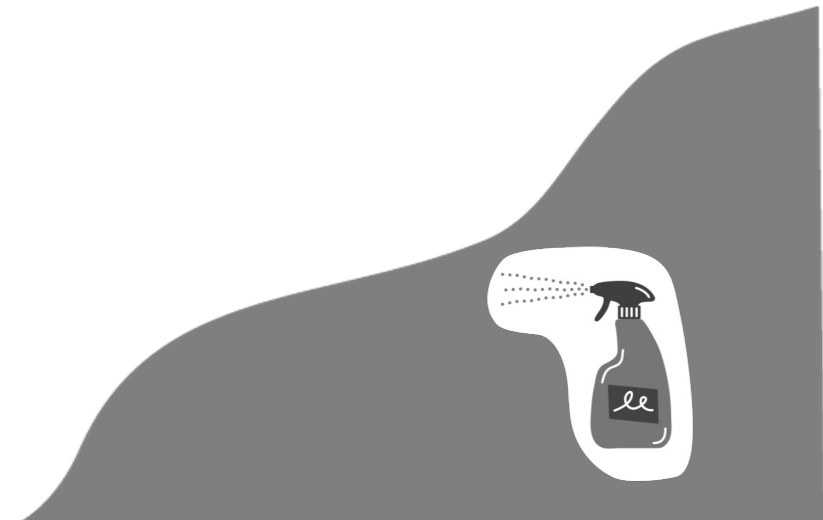
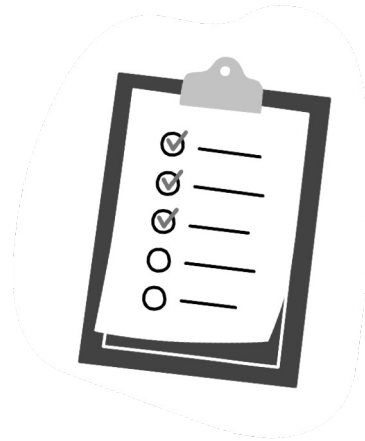
- Rengöringsförmågan var lika mellan miljö- och icke-miljömärkta produkter
- Mycket färre problematiske kemikalier i miljömärkta produkter
- De problematiske kemikalierna i icke-miljömärkta produkter behövs inte
- Produkterna som marknadsfördes som miljövänliga men saknade tredjepartscertifiering var oftast dyra och städade dåligt

Källa: Sveriges Konsumenter (2021)

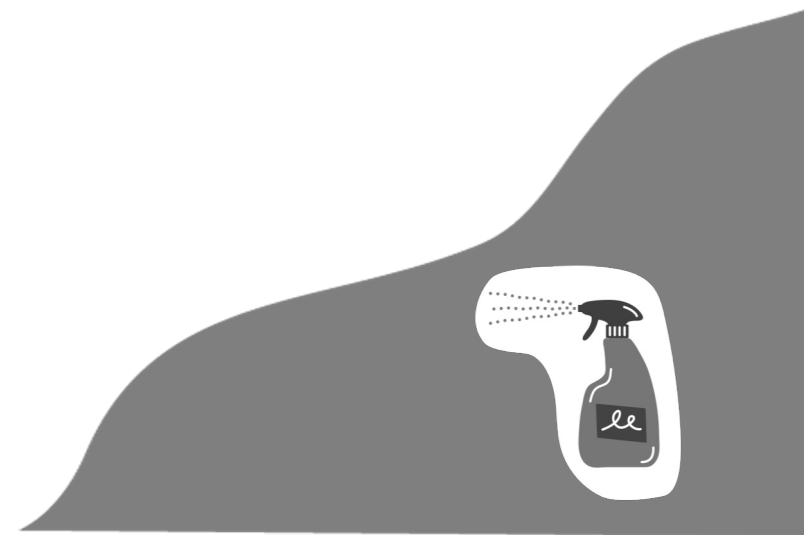

Till nästa gång - kolla städkåpet

- Svara på frågor i verktyget
- Dela åtagande för städkåpet med kurskompis

**Vad tar du med
dig från idag?**

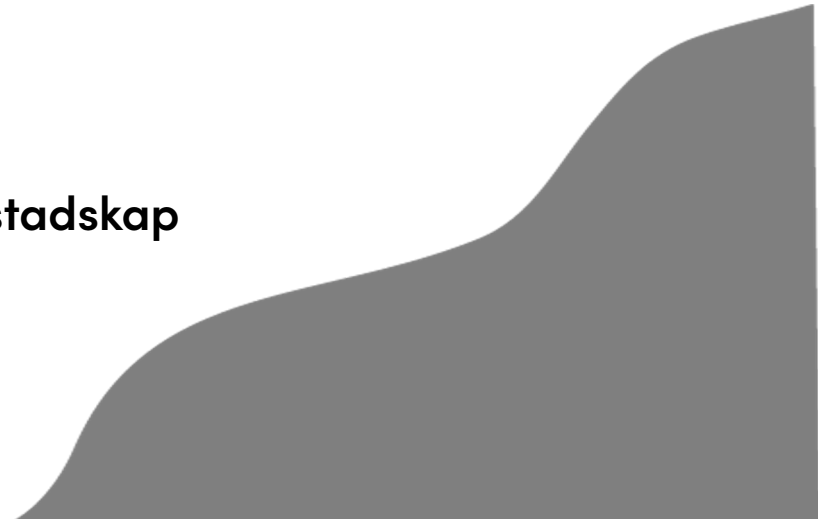

Låt oss utvärdera!

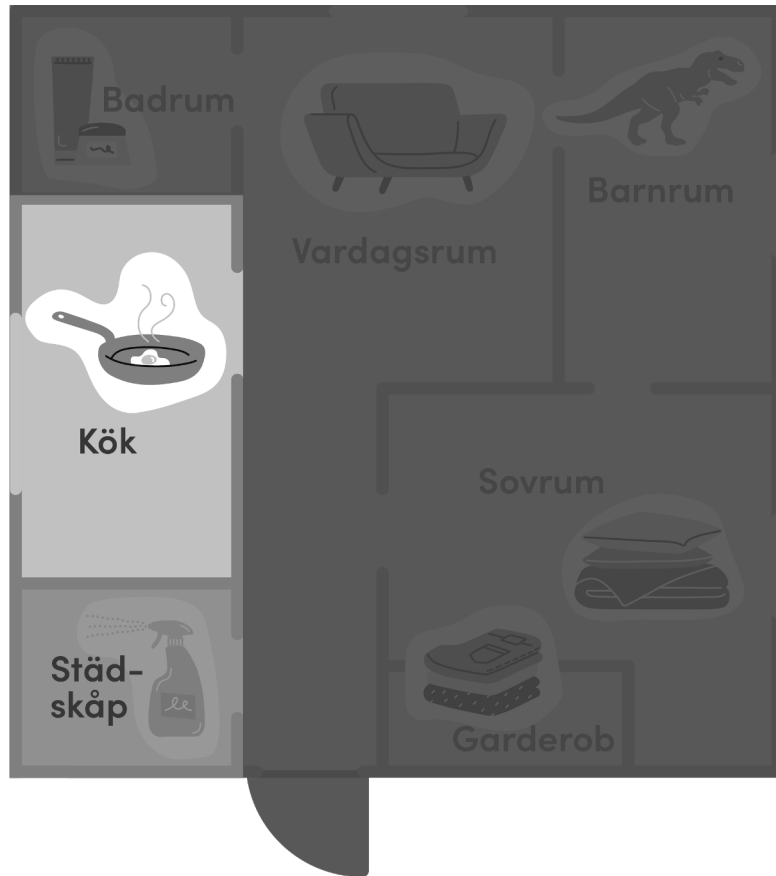
Skanna med telefonen!

www.sverigeskonsumenter.se/utv_stadskap

Tack för idag!

All info från idag finns på:

www.sverigeskonsumenter.se/stadskap

Vi ses nästa vecka i köket!